

Vysokoškolské vzdelávanie a súčasné potreby

Rudolf Steiner

Teraz žijeme v čase reformácie. „Ludia“ chcú zdola nahor vytvárať nové podmienky riadenia zhora nadol. Preto by nás nemalo prekvapiť, keď sa objavujú myšlienky reformácie týkajúce sa najkonzervatívnejších inštitúcií nášho verejného života: univerzít.

Chcel by som hovoriť o niečom inom, čo sa mi zdá dôležité, pretože pochádza od človeka, ktorý má skúsenosti v príslušnej oblasti a ktorého povoláním je dosiahnuť zlepšenie v jednej oblasti, ktorej sa venoval so všetkými svojimi právomocami. Ernst Bernheim práve vydal brožúru, ktorá sa zaoberá témou Vysokoškolské vzdelávanie a súčasné potreby.

[Universitätsunterricht und die Erfordernisse der Gegenwart, Verlag S. Calvary & Co., Berlin 1898.]

Autor vie, ako odhaliť hlboko zakorenené škodlivé tendencie. Známe škodlivé tendencie. Vychádza z myšlienky, že „dnešní“ študenti preskočia triedu častejšie, ako tomu bolo v predchádzajúcom období, a že je to žiaduce, merané podľa najskromnejších štandardov. A - určite na rozdiel od mnohých svojich kolegov - autor nehľadá príčinu tohto problému u samotných študentov, ale skôr pre zvláštnosti vysokoškolského vzdelávania. Zistil, že prednáškové kurzy pre študentov sú príliš nezaujímavé. Dôvod tejto skutočnosti nachádza v trende zamerania sa na vedu.

„Skôr by takýto kurz zahŕňal napríklad všeobecnú svetovú históriu, všeobecnú históriu staroveku, stredoveku a novších čias; teraz sa takmer nikto nezaväzuje poskytovať takéto študijné kurzy; jedna prednáška o histórii stredoveku, najmä fragmenty, ako napríklad história migrácie národov, doby nemeckého cisára, skutočne v ešte kratších fragmentoch; okrem toho sa ústavné dejiny, hospodárske dejiny, cirkev a dejiny umenia študujú na samostatných vysokých školách. Teraz je to veľmi dobré a dobré pre toho, kto sa chce vzdelávať ako výskumný pracovník, a - aby zostal na našom príklade - rozhodol sa vziať do stredu svojej práce niečo zo stredoveku; ale ten, kto má v úmysle stať sa učiteľom a chce sa zúčastniť na štátnej skúške v histórii, je takým prednáškovým kurzom tak ohromený, že sa musí rovnakým spôsobom zoznámiť s antickou, modernou dobou atď. - že nevie, ako sa otočiť. Najprv sa vydáva s dôverou nováčika - odvážne absolvuje päť, šesť, sedem súkromných prednášok; ale čoskoro jeho sila nestačí byť pozorný a robiť si poznámky tak veľa hodín denne. V najlepšom prípade Bernheim vyvoláva tieto podmienky v súvislosti s otázkou, či je vôbec opodstatnené zachovať zriadenie súkromných prednášok, berúc do úvahy súčasnú rozsiahlu špecializáciu vied. Ak má učiteľ v úmysle predložiť všetky podrobnosti o svojej oblasti odbornosti, musí sa v konkrétnej miere stratiť, že podľa jeho osobného chápania nezostal čas ponúknuť veľké a dôležité body výhod. Okrem toho je skutočnosť, že už nie je potrebné uvádzať tento súčet detailov v prednáškových kurzoch. V súčasnosti máme prehľady týchto detailov, ktoré sú vynikajúce a ktorých súčasná úroveň komplexnosti by pre nás bola predtým nemysliteľná. Na základe týchto úvah Bernheim dospel k záveru, že súkromné prednášky by sa mali odlišovať.

Mali by obsahovať oveľa kratšie časové obdobia. V nich by sa mal zriecť výctu a kritického vyhodnotenia konkrétnych detailov a namiesto toho by si mal stanoviť úlohu udržiavania orientácie prednášky, v ktorých sa rozvíja celkové chápanie určitého predmetu, všeobecné hľadisko. Naopak, autor ďalej navrhuje, aby sa praktické cvičenia na univerzitách, práca na seminároch, výrazne rozšírili. Takáto práca by sa nemala začať, ako je tomu v súčasnosti, iba v neskorších semestroch, ale už na začiatku vysokoškolského štúdia. Tu by sa mali študenti naučiť metódy vedeckého skúmania; tu by sa mal konkrétne trénovať, aby sa stal výskumným pracovníkom.

Nechápem, aké výhody by malo mať vysokoškolské vzdelávanie zriadené v zmysle týchto návrhov. Predovšetkým sa mi zdá veľmi výhodné preformulovať súkromné prednášky v zmysle, aký predpokladá autor. A čo je najdôležitejšie, takáto reforma lepšie umožní osobnosti univerzitného profesora vystúpiť do popredia. A na ľuďoch nefunguje nič viac než len osobnosť. Receptívny duch bude viac inšpirovaný zvláštnou, aj keď niekedy tak subjektívne farebnou perspektívou, ako nespočetným množstvom „objektívnych“ faktov.

Na rozdiel od toho by som tak ľahko nesúhlasil s návrhom Bernheima týkajúcim sa praktických cvičení. Pre priemerného študenta môže byť prospešné, ak by sa mal pod vedením profesora naučiť metódu výskumu až do detailov. Človek by sa však nemal vždy zaoberať priemerným človekom. Dalo by sa to urobiť, keby to bola pravda, že nadaný duch prechádza bez ohľadu na to, dokonca aj proti všetkým prekážkam, ktoré vyvolávajú dojem. To však v skutočnosti nie je pravda. Veci, ktoré človek pomáha priemernému človeku brániť nadaného ducha pri rozvíjaní jeho individuality. Spôsobujú atrofiiu jeho originality. A ak si inštitucionálne skúšky vyžadujú, aby sa preukázal - ako je to v prípade súčasného spisovateľa - účasť na určitom počte praktických cvičení, potom pre toho, kto má v úmysle ísť vlastnou cestou, takéto opatrenie sa stane okovami. Ťažisko vysokoškolského vzdelávania musí spočívať v osobnej inšpirácii vyvolanej profesorom. Vidíme teda hodnotu prednášok o všeobecných témach, ktoré sú navyše poskytované z osobne získaného hľadiska. Pokiaľ ide o cvičenia, nech sa zúčastňujú tí, ktorí to potrebujú. To, ako dosiahol svoju kompetenciu, musí byť otázkou ľahostajnosti. Človek môže ponúknuť praktické cvičenia pre tých, ktorí ich potrebujú, ale nemal by ich stavať záväzkom pre tých, ktorí sú schopní splniť požiadavky skúšky bez nich. Ťažisko vysokoškolského vzdelávania musí spočívať v osobnej inšpirácii vyvolanej profesorom. Vidíme teda hodnotu prednášok o všeobecných témach, ktoré sú navyše poskytované z osobne získaného hľadiska. Pokiaľ ide o cvičenia, nech sa ich zúčastňujú tí, ktorí to potrebujú.

GA 31